

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยรัฐบาลได้ดำเนินโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product : OTOP) เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาคาความยากจนของประชาชน โดยมุ่งให้ความสำคัญต่อการนำภูมิปัญญาชาวบ้านและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้เพิ่มขึ้น รวมทั้งเป็นการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีจุดเด่นและมีเอกลักษณ์ อันจะเป็นการพัฒนาท้องถิ่นและเสริมสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ ตลอดจนเป็นการสร้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน

ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นสินค้าที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิต อีกทั้งเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาพัฒนา โดยมากเป็นงานที่ทำด้วยมือ (Hand Made) และผู้ผลิตชุมชนมีความเชี่ยวชาญเฉพาะในการผลิตสินค้า นอกจากนั้นผลิตภัณฑ์ชุมชนยังมีความหลากหลายสามารถตอบสนองลูกค้าได้หลายระดับ แต่อย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์ชุมชนก็ยังคงขาดการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่สามารถควบคุมผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน อีกทั้งมีการจัดการด้านวัตถุดิบไม่ดีพอ ส่งผลให้สินค้ามีคุณภาพไม่สม่ำเสมอ จึงทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับผู้ประกอบการโรงงานได้

การดำเนินธุรกิจให้ได้รับมาตรฐานจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมทุกระดับให้มีขีดความสามารถในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของตลาดทั้งในประเทศและเพื่อการส่งออกต่างประเทศ ยังมีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอีกเป็นจำนวนมากที่ยังถูกละเลยไม่ได้รับการส่งเสริมเพื่อให้สามารถผลิตสินค้ามีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของตลาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งถือเป็นอุตสาหกรรมระดับพื้นฐานของไทยที่กลายเป็นช่องว่างของการพัฒนามาตรฐานสินค้าของประเทศแม้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมกลุ่มดังกล่าวสามารถใช้ “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” สร้างคุณค่าให้แก่สินค้าได้แต่ในด้านคุณภาพและความเชื่อถือการยอมรับจากผู้บริโภคนั้นยังไม่มีดีพอ และหากมองย้อนกลับไปในอดีต การบริหารจัดการหรือส่งเสริมอาชีพให้ชุมชนของภาครัฐส่วนใหญ่จะเป็นการจัดทำโครงการจากส่วนกลางลงไปในพื้นที่ แต่มีบางโครงการที่มีการดำเนินในรูปแบบของการให้งบประมาณเป็นเมล็ดเงินลงไปยังหมู่บ้านต่างๆ โดยให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันขึ้นมาเขียนโครงการที่ต้องการทำ เพื่อนำมาเสนอขอของบประมาณไปลงทุน แต่ปรากฏว่ากลุ่มต่างๆ

ที่เกิดขึ้นในชุมชนมักเป็นไปในรูปแบบที่ดัดขึ้นตามโครงการที่รัฐส่งเสริม บางกลุ่มอยู่ได้หลายปี แต่ก็ขาดการพัฒนา ทั้งที่น่าจะพัฒนามาเป็นกลุ่มอาชีพหรือวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืนได้ (กรมการพัฒนาชุมชน[พช.], 2554)

ในปีพ.ศ.2544รัฐบาลได้มีนโยบายเร่งด่วนในการดำเนินโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยมีเป้าหมายให้แต่ละชุมชนได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม สร้างงานสร้างรายได้แก่ชุมชนสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เกิดการรวมกลุ่มของประชาชนในท้องถิ่นในการผลิตสินค้าในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ OTOP เช่น การทอเสื่อกก และการแปรรูป การทอผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า การแปรรูปอาหาร การแกะสลักไม้ การทำเฟอร์นิเจอร์และการทำของที่ระลึก เป็นต้น ต่อมารัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2548 เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานตามแบบอย่างวิสาหกิจชุมชนขึ้น (สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม [สมอ.], 2549) โดยวิสาหกิจชุมชนเน้นให้ชุมชนมีการค้นหาศักยภาพของตนเองและพัฒนาศักยภาพไปสู่การพึ่งพาตนเอง ทั้งในชุมชนและระหว่างชุมชน พร้อมพัฒนาระบบการเรียนรู้ของชุมชนให้ สามารถจัดการตนเอง จัดการชุมชน ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงก่อนพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งระดับสูงต่อไป

ในปี พ.ศ. 2549 รัฐบาลได้พัฒนาและขยายโอกาสให้ครอบคลุมการดำเนินงานให้กว้างขึ้น โดยปรับเปลี่ยนเป็นโครงการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น โดยแบ่งผลิตภัณฑ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยชุมชน เรียกว่า ผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งไม่จำเป็นต้องว่าหนึ่งตำบลต้องมีหนึ่งผลิตภัณฑ์ อาจเป็นหลายชุมชน และไม่จำเป็นต้องอยู่ในจังหวัดหรือภาคเดียวกัน แต่จะเป็นการรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนในรูปแบบเครือข่าย ส่วนที่ 2 คือ ผลิตภัณฑ์ที่มาจากผู้ประกอบการ เช่น ห้างหุ้นส่วน บริษัท เรียกว่า ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (พช., 2554)

โครงการที่เกิดขึ้นหลังจากการกำหนดให้มีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ และการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนพบว่าได้มีการดำเนินการอย่างกว้างขวางในทุกจังหวัดเพื่อสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับประชาชนโดยเริ่มจากการพัฒนาประชาชนในระดับรากแก้ว อย่างไรก็ตามแม้ว่ากลุ่ม OTOP หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ยังคงประสบปัญหาและความไม่พร้อมในการพัฒนาหลายด้านดังนี้ (สมอ., 2549)

1. ปัญหาด้านการผลิตและถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการผลิต ผลิตภัณฑ์ไม่มีคุณภาพ สม่่าเสมอและขาดความรู้ความเข้าใจในการรักษาคุณภาพมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์และการลอกเลียนแบบสูง

2. ปัญหาด้านการตลาดเกิดการตัดราคาผลิตภัณฑ์ การขาดช่องทางการตลาดใหม่ๆ

3. ปัญหาการบริหารจัดการที่ดีและขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง

4. ปัญหาการขาดแรงงานมีฝีมือโดยเฉพาะทางด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ๆและบรรจุกัญท์มาตรฐาน

ตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม เป็นชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเน้นการทอเสื่อกกมาตั้งแต่อดีต ผลิตภัณฑ์ของชุมชนแพงนั้นได้รับการปรับปรุงให้มีความทันสมัยทั้งในเรื่องรูปแบบ และลวดลาย ทำให้ชุมชนแพง กลายเป็นชุมชน OTOP ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันดีในด้านผลิตภัณฑ์เสื่อกกทั้งจากในและต่างประเทศ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชุมชนแพงกลายเป็นแหล่งศึกษาดูงานในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

ชุมชนบ้านแพงเป็นชุมชนที่ผลิตสินค้าหัตถกรรม (ทอเสื่อกก) และได้รับการคัดเลือกเป็นสินค้า OTOP ระดับ 5 ดาว ซึ่งการทอเสื่อกกบ้านแพงเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนของตำบลแพงที่มีมาแต่สมัยโบราณ เนื่องจากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านอยู่ใกล้แหล่งน้ำ ซึ่งมีต้นกกขึ้นอยู่มากมายตามธรรมชาติ การทอเสื่อกกในระยะแรกใช้สัทธิธรมชาติของต้นกก ไม่มีการย้อม ทอด้วยมือ สำหรับใช้สอยในครัวเรือน ถวายวัด และแลกเปลี่ยน ต่อมาเมื่อผู้พบเห็นมีการมาขอซื้อไปใช้เอง จากผลผลิตที่ตั้งใจว่าจะทำไว้ใช้เอง ทำให้กลับกลายเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายสู่ท้องตลาด จนในที่สุดบ้านแพงได้มีการรวมตัวตั้งกลุ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2521 จากนั้นได้รับการสนับสนุนไปศึกษาดูงานที่จังหวัดจันทบุรี จึงได้แนวความคิดในการทอเสื่อกกเป็นลายมัดหมี่ต่างๆ และเพิ่มคุณภาพด้วยการเย็บของข้างเสื่อด้วยผ้าฝ้าย และจัดทำทรงใหม่ให้สามารถพับเก็บ และพกพาสะดวก มีการเพิ่มลวดลายที่ทำให้ลูกค้านิยมมากที่สุด คือ ลายมัดหมี่ ลายถักเปีย ลายจิต ลายแหลม จุดเด่นของผลิตภัณฑ์อยู่ที่บรรจุภัณฑ์ที่สวยงาม มีเอกลักษณ์อันโดดเด่นของเสื่อกกบ้านแพง อันเป็นที่นิยมของตลาดได้แก่ สีเส้นที่กลมกลืน ลายมัดหมี่ที่สะดุดตา เนื้อแน่น ละเอียด เพราะมีเคล็ดลับอยู่ที่การผูกเส้นยืน ต้องผูกให้ตึง และมีการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่จำหน่ายในปัจจุบันประกอบด้วย ที่รองแก้ว รองจาน เบาะรองนั่ง เสื่อนั่งสมาธิบุฟองน้ำ เสื่อนอนบุฟองน้ำ เสื่อม้วน เสื่อพับ เสื่อชาย รุ่ย กระเป๋าถือ หมวก กล่องกระดาษทิชชู ม่านกันแดด หมอนอิง หมอนสามเหลี่ยม และในปี พ.ศ. 2547 สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอโกสุมพิสัย ได้มาฝึกทำกระเป๋าจากกก ให้กับชุมชนแพง และได้ทำควบคู่กับเสื่อกลายมัดหมี่ เป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับเสื่อกก จากเสื่อกกราคาพื้นละ

150 บาท เมื่อนำมาแปรรูปเป็นกระเป๋าก็จะทำกระเป๋าได้อย่างน้อย 3 ใบ ราคาใบละอย่างต่ำ 300 บาท และขายได้สูงสุดใบละ 1,000 บาท (พช., 2554)

นอกจากนี้ตำบลแพ่งยังมีการบริการด้านการท่องเที่ยวของชุมชน กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้พัฒนามาตรฐานโฮมสเตย์ไทยบ้านแพ่งเป็นหนึ่งในชุมชนที่ผ่านการประเมินได้รับการรับรองมาตรฐาน มีที่พัก อาหาร รวมทั้งกิจกรรมต่างๆที่ให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรมกับชาวบ้าน ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของชาวจังหวัดมหาสารคาม และได้รับการส่งเสริมให้เป็นหมู่บ้านครบวงจร ซึ่งมีจุดดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น เลี้ยงกบ การทำบุญตักบาตร การบายศรีสู่ขวัญ การขี่รถอีแต่นรอบหมู่บ้านเยี่ยมชมวิถีของชาวบ้านแพ่ง ชมศิลปะคนตรีหมอลำอีสาน คนตรีหมอลำอีสานสาวน้อยเพชรบ้านแพ่ง ชมศิลปะพื้นบ้านรำเลื้อยกถือได้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ คือ บึงแพ่ง มีองค์พระใหญ่ใจกลางบึงแพ่ง นกน้ำนานาชนิดในบริเวณแหล่งน้ำ ทั้งที่เป็นนกประจำถิ่น และนกอพยพตามฤดูกาล มีทัศนียภาพที่สวยงาม และเอกลักษณ์ของชุมชนที่สำคัญ คือ ความเข้มแข็งของชุมชนในการรวมกลุ่มกันดำเนินการผลิตและจำหน่ายเลื้อยกและแปรรูปเลื้อยก (เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน, 2554) ในแต่ละปีจึงมีกำไรมากและเป็นสถานที่แสดงและจำหน่ายสินค้า OTOP ของจังหวัดมหาสารคาม (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดมหาสารคาม, 2549)

และจากแนวนโยบายของรัฐบาล ที่มุ่งอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้าน เน้นส่งเสริมให้สร้างรายได้เป็นธุรกิจชุมชน จนถึงขั้นหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ทำให้การท่องเที่ยวของชาวชุมชนแบบดั้งเดิม ได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้มีคุณภาพมีประสิทธิภาพมากขึ้น จนเป็นที่ต้องการของตลาดมากขึ้น ถึงแม้ค่านิยมในการใช้เลื้อยกในปัจจุบันจะลดลง แต่การทำนาปลูก การทอเลื้อยกก็ยังสร้างรายได้เป็นอาชีพเสริมแก่ชาวชุมชนได้ตลอด ส่งผลให้เกิดการรวมตัวของผู้ประกอบการเป็นกลุ่มทอเลื้อยกต่างๆ สร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนทั้งทางด้านการผลิตและทางด้านการตลาด ส่วนในด้านการอนุรักษ์และถ่ายทอด ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากแนวนโยบายของรัฐบาล ทำให้ชุมชนเล็งเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาของท้องถิ่น และมีการเชิญให้ผู้ประกอบการเป็นวิทยากรสอนความรู้แก่นักเรียนในชุมชนและผู้สนใจทั่วไปอีกด้วย

ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งทำการศึกษาถึงปัจจัยการผลิตที่ส่งผลต่อการดำเนินงานจากการพัฒนาการผลิตและการจัดการผลผลิต ผลิตภัณฑ์จากกกของเกษตรกรชุมชนตำบลแพ่ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ที่ได้รับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งตำบลแพ่งเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีความต้องการสร้างความอยู่ดีกินดีให้กับชุมชนของตน จึงมีการพัฒนาและคิดค้นผลิตภัณฑ์ที่จะสามารถทำให้การดำรงชีวิตอยู่ในปัจจุบันมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาและ

ข้อเสนอแนะของผู้ผลิตชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดแผนงานส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความน่าเชื่อถือแก่ผู้บริโภค และตอบสนองความต้องการของตลาดได้อย่างเหมาะสม

2. วัตถุประสงค์การศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิต และการจัดการผลผลิต ผลิตภัณฑ์จากกกของเกษตรกรชุมชนตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

2.3 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในการดำเนินงานจากการพัฒนาการผลิตและการจัดการผลผลิต ผลิตภัณฑ์จากกกของเกษตรกรชุมชนตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ที่มีความแตกต่างกันในเรื่องปัจจัยการผลิต (ที่ดิน ทุน แรงงาน การประกอบการ)

3. สมมติฐานการศึกษา

เกษตรกรชุมชนตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ที่มีปัจจัยการผลิต (ที่ดิน ทุน แรงงาน การประกอบการ) แตกต่างกัน มีความคิดเห็นในการดำเนินงานจากการพัฒนาการผลิตและการจัดการผลผลิต ผลิตภัณฑ์จากกกไม่แตกต่างกัน

4. ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นทำการศึกษาในเรื่องสภาพทั่วไปของตำบลแพง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิต และการจัดการผลผลิต ผลิตภัณฑ์จากกกของเกษตรกรชุมชน รวมถึงความคิดเห็นในการดำเนินงานจากการพัฒนาการผลิตและการจัดการผลผลิต ผลิตภัณฑ์จากกกของเกษตรกรชุมชนตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ที่มีความแตกต่างกันในเรื่องปัจจัยการผลิต โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ผลิตชุมชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (สมอ.) กระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งจังหวัดมหาสารคามมีทั้งหมดจำนวน 200 กลุ่ม (สมอ., 2554 : เว็บไซต์) และในการศึกษานี้จะเก็บรวบรวมข้อมูลเฉพาะผู้ผลิตชุมชนตำบลแพง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 36 กลุ่ม ในช่วงระยะเวลาที่เริ่มได้รับการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2551- 2553 โดยมีรายละเอียดในปัจจัยต่างๆ ดังนี้

4.1 สภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม ประกอบด้วยตัวแปร คือ เพศ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา อาชีพ

4.2 การจัดการการผลิต ประกอบด้วยตัวแปร คือ การวางแผนดำเนินการผลิต การลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ระยะเวลาในการผลิต/ระยะเวลาที่ประกอบกิจการ และการจัดการการผลิต

4.3 การจัดการปัจจัยการผลิต ประกอบด้วยตัวแปร คือ ที่ดิน เงินลงทุน แรงงาน และการประกอบการหรือผลตอบแทนของผลิตภัณฑ์ชุมชน การวางแผนการใช้ปัจจัยการผลิตในการทอเสื่อกก รวมถึงแหล่งวัตถุดิบในการผลิต

4.4 การจัดการผลผลิต ประกอบด้วยตัวแปร คือ จำนวนผลผลิตที่ได้จากการทอเสื่อกก และแปรรูปผลิตภัณฑ์ การขายผลผลิต วิธีการตลาด การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์

4.5 ปัญหาและอุปสรรค การแสดงความคิดเห็นของเกษตรกรที่มีต่อการผลิตและการจัดการผลผลิต ผลิตภัณฑ์จากกก ประกอบด้วยตัวแปร คือ แหล่งความรู้ที่ได้รับเพื่อนำมาใช้ในการทอเสื่อกกและแปรรูปผลิตภัณฑ์ และความคิดเห็นในการดำเนินงานจากการพัฒนาการผลิตและการจัดการผลผลิตของเกษตรกรผู้ทอเสื่อกกตำบลแพ่ง อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน(มผช.) หมายถึง ข้อกำหนดคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยชุมชน เป็นข้อกำหนดที่ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน เหมาะกับสภาพการผลิตของชุมชน

5.2 ผลิตภัณฑ์ชุมชน หมายถึง สินค้าหรือบริการที่ใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรที่หาได้ในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับประชาชน หรือหมายความถึง ผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งผลิตโดยกลุ่มชุมชน

5.3 ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นเอกลักษณ์ ซึ่งผลิตโดยผู้ประกอบการรายเดียวหรือผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

5.4 วิสาหกิจ หมายถึง สถานประกอบการ (Establishment) หรือ กลุ่มสถานประกอบการ ที่ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตั้งแต่หนึ่งประเภทขึ้นไป ในสถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งหรือหลายแห่ง โดยที่การจัดรูปองค์การและการทำบันทึกหลักฐานการปฏิบัติงานซึ่งก็คือ การทำบัญชี และงบดุลของธุรกิจไม่สามารถแยกราชละเอียดย่อยแต่ละสถานประกอบการได้ ด้วยเหตุดังนี้

วิสาหกิจจึงกว้างกว่าสถานประกอบการ เพราะอาจหมายถึงสถานประกอบการหนึ่งแห่งหรือกลุ่มสถานประกอบการหลาย ๆ แห่งรวมกันก็ได้

5.5 วิสาหกิจชุมชน หมายความว่า กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกัน ประกอบกิจกรรมดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

5.6 เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หมายความว่า คณะบุคคลที่รวมตัวกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดทำกิจการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อประโยชน์ในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเครือข่าย

5.7 ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง องค์ความรู้ ความเชื่อ ความสามารถ ความจัดเจนของคนในท้องถิ่นที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์ และการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานหรือในช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีการคิดค้นและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมาสำหรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาและดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมกับยุคสมัย

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการวางแผนส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับของตลาดและผู้บริโภค

6.2 เป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์เพื่อยกระดับให้มีการปรับปรุงการผลิตให้ดียิ่งขึ้น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของธุรกิจชุมชน

6.3 ผลการศึกษาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานและข้อเสนอแนะให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการดำเนินงานพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนในทิศทางที่เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน และความต้องการของประชาชนอันนำไปสู่การพึ่งพาตนเองได้